

KO'P TILLILIKNING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI

Samigova Mahliyobonu Obid qizi

Toshkent iqtisodiyot va texnologiyalar universiteti
“Xorijiy til va adabiyot” yo‘nalishining 3-bosqich talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.21305368>

Annotatsiya: Mazkur maqolada ko‘p tillilikning zamonaviy jamiyatdagi o‘rni, uning shaxs, jamiyat va ta’lim tizimiga ko‘rsatadigan ijobiy hamda salbiy ta’sirlari tahlil qilinadi. Ko‘p tillilikning insonning intellektual rivojlanishi, muloqot madaniyati, kasbiy faoliyati va madaniyatlararo aloqalarni mustahkamlashdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, bir nechta tillarni o‘rganish jarayonida uchraydigan muammolar, jumladan, tillarning o‘zaro aralashuvi, ona tilining mavqeiga ta’sir etuvchi omillar hamda ularni bartaraf etish yo‘llari ko‘rib chiqilgan. Maqolada ilmiy manbalar asosida ko‘p tillilikning afzalliklari va kamchiliklari qiyosiy tahlil qilinib, samarali til siyosati va sifatli til ta’limining ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: ko‘p tillilik, bilingvizm, multilingvizm, ona tili, xorijiy tillar, til siyosati, ta’lim, madaniyatlararo muloqot, kommunikativ kompetensiya, globallashuv.

ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ МНОГОЯЗЫЧИЯ

Самигова Махлиёбону Обид кизи

студентка 3-го курса Ташкентского университета экономики и технологий по направлению “Иностранный язык и литература”

Аннотация: В данной статье рассматривается роль многоязычия в современном обществе, а также анализируются его положительные и отрицательные стороны. Особое внимание уделяется влиянию многоязычия на интеллектуальное развитие личности, коммуникативные способности, профессиональную деятельность и межкультурное взаимодействие. Кроме того, исследуются проблемы, возникающие при изучении и использовании нескольких языков, включая языковую интерференцию, сохранение родного языка и влияние иностранных языков на его статус. На основе научных источников проводится сравнительный анализ преимуществ и недостатков многоязычия, а также обосновывается необходимость эффективной языковой политики и качественного языкового образования в условиях глобализации.

Ключевые слова: многоязычие, билингвизм, родной язык, иностранные языки, языковая политика, образование, межкультурная коммуникация, глобализация, коммуникативная компетенция, когнитивное развитие.

ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF MULTILINGUALISM

Samigova Makhliyobonu Obid qizi

3rd year student of the Tashkent University of Economics and Technology in the field of “ Foreign Language and Literature”

Abstract: This article examines the role of multilingualism in modern society and analyzes its positive and negative effects on individuals, education, and society. It discusses the importance of multilingualism in improving cognitive development, communication skills, professional opportunities, and intercultural interaction. The paper also considers the challenges associated with learning and using several languages, including language interference, language maintenance, and the influence of foreign languages on the status of the mother tongue. Based on scientific literature, the article provides a comparative analysis of the advantages and

disadvantages of multilingualism and emphasizes the importance of effective language policy and high-quality language education in today's globalized world.

Keywords: multilingualism, bilingualism, mother tongue, foreign languages, language policy, education, intercultural communication, communicative competence, globalization, cognitive development.

Kirish. XXI asr globallashuv, axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi hamda davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy, siyosiy va madaniy aloqalarning kengayishi bilan tavsiflanadi. Bunday sharoitda bir nechta tillarni bilish nafaqat shaxsning intellektual salohiyatini oshiruvchi omil, balki uning ta'lim olishi, kasbiy faoliyati va xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini belgilovchi muhim mezonlardan biri hisoblanadi. Dunyoning ko'plab mamlakatlarida ko'p tillilik jamiyat taraqqiyotining ajralmas qismi sifatida e'tirof etilib, davlat til siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan [1].

Ko'p tillilik (multilingualism) - bu bir shaxs yoki jamiyatning ikki yoki undan ortiq tillardan turli darajada foydalana olish qobiliyatidir. Tilshunoslikda ko'p tillilik individual va ijtimoiy ko'rinishlarda o'rganiladi. Individual ko'p tillilik bir insonning bir nechta tilda muloqot qila olishini anglatadi, ijtimoiy ko'p tillilik ma'lum bir hudud yoki davlatda bir nechta tillarning faol qo'llanilishi bilan izohlanadi [2]. Bugungi kunda ko'p tillilik nafaqat tilshunoslik, balki pedagogika, psixologiya, sotsiologiya va madaniyatshunoslik fanlarining ham dolzarb tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Xalqaro tashkilotlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bir nechta tilni bilish insonning mantiqiy fikrlashi, xotirasi, muammolarni hal qilish qobiliyati hamda ijodkorligini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi [3]. Shuningdek, ko'p tilli insonlar turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qilish, yangi bilimlarni tezroq o'zlashtirish va mehnat bozorida yuqori raqobatbardoshlikka ega bo'lish imkoniyatiga ega. Shu sababli dunyoning ko'plab rivojlangan mamlakatlarida chet tillarini o'qitishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda xorijiy tillarni o'rganishni rivojlantirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biriga aylandi. Ta'lim tizimida zamonaviy metodlarni joriy etish, xalqaro til sertifikatlarini qo'lga kiritishga rag'batlantirish hamda yoshlarning xorijiy tillarni puxta egallashlari uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu esa mamlakatning xalqaro maydondagi nufuzini oshirish, malakali mutaxassislarni tayyorlash hamda ilm-fan va innovatsiyalarni rivojlantirishga xizmat qilmoqda [4].

Shu bilan birga, ko'p tillilikning ayrim salbiy jihatlari ham mavjud. Xususan, bir nechta tillarni bir vaqtning o'zida o'rganish katta vaqt, sabr va muntazam mashg'ulotlarni talab qiladi. Ba'zi hollarda tillarning o'zaro aralashuvi (interferensiya), so'z boyligining chalkashishi yoki ona tilidan uzoqlashish holatlari kuzatilishi mumkin. Ayniqsa, globallashuv jarayonida ayrim kichik tillarning iste'moldan chiqib ketishi yoki yoshlar orasida ona tiliga bo'lgan qiziqishning pasayishi tilshunos olimlarni tashvishga solayotgan dolzarb masalalardan biridir [5].

Shu sababli ko'p tillilik masalasini faqat ijobiy yoki faqat salbiy hodisa sifatida baholash to'g'ri emas. Uning jamiyat rivojiga ta'siri til siyosati, ta'lim sifati, oiladagi til muhiti va shaxsning tilga bo'lgan munosabatiga bevosita bog'liq. Agar til o'qitish jarayoni ilmiy asosda tashkil etilsa va ona tilining mavqeini saqlashga alohida e'tibor berilsa, ko'p tillilik jamiyat taraqqiyoti uchun muhim omillardan biriga aylanishi mumkin.

Mazkur maqolaning maqsadi ko'p tillilikning afzalliklari va kamchiliklarini ilmiy adabiyotlar asosida tahlil qilish, uning ta'lim, madaniyat va shaxs rivojlanishidagi o'rnini yoritish hamda mavjud muammolarni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflarni bayon etishdan iborat. Tadqiqot davomida qiyosiy tahlil, ilmiy adabiyotlarni o'rganish va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Olingan natijalar ko'p tillilikning zamonaviy jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyatini yanada chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Ko'p tillilikning afzalliklari. Ko'p tillilik zamonaviy jamiyatda shaxsning intellektual, ijtimoiy va kasbiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatuvchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Dunyo mamlakatlarida olib borilgan ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ikki yoki undan ortiq tilni biladigan insonlar ko'plab sohalarda bir tili insonlarga nisbatan ustunlikka ega bo'ladilar [6]. Ushbu ustunliklar nafaqat ta'lim tizimida, balki mehnat bozori, fan, madaniyat va xalqaro hamkorlik jarayonlarida ham yaqqol namoyon bo'ladi.

Avvalo, ko'p tillilik insonning intellektual salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Psixolingvistika sohasidagi tadqiqotlarga ko'ra, bir nechta tildan muntazam foydalanadigan insonlarning xotirasi mustahkamroq bo'ladi, diqqatni bir vazifadan ikkinchisiga tezroq yo'naltira oladi hamda murakkab muammolarni hal qilish qobiliyati yuqori darajada rivojlanadi. Bir necha tilda fikrlash jarayoni miyani doimiy ravishda faollashtirib turadi, natijada mantiqiy va analitik fikrlash ko'nikmalari ham rivojlanadi. Shu sababli ko'p tillilik ko'pincha insonning aqliy moslashuvchanligini oshiruvchi omil sifatida baholanadi.

Ko'p tillilikning yana bir muhim afzalligi - ta'lim olish imkoniyatlarining kengayishidir. Hozirgi kunda dunyoning nufuzli universitetlari va ilmiy markazlarida chop etilayotgan ilmiy maqolalar, darsliklar va tadqiqotlarning aksariyati ingliz tilida e'lon qilinadi. Ingliz, rus yoki boshqa xalqaro tillarni biladigan talabalar ushbu manbalardan bevosita foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Natijada ular ilmiy yangiliklardan tezroq xabardor bo'lib, o'z bilimlarini doimiy ravishda boyitish imkoniyatini qo'lga kiritadilar.

Ko'p tillilik kasbiy faoliyatda ham katta ustunlik beradi. Bugungi globallashtirilgan iqtisodiyot sharoitida xalqaro kompaniyalar xorijiy tillarni biladigan mutaxassislariga yuqori talab qo'ymoqda. Ayniqsa, ingliz tili xalqaro biznes, ilm-fan, axborot texnologiyalari, tibbiyot va turizm sohalarida asosiy aloqa vositasi hisoblanadi. Bundan tashqari, rus, nemis, fransuz, xitoy, koreys va arab tillarini bilish ham ko'plab xalqaro loyihalarda ishlash imkoniyatini yaratadi. Natijada ko'p tili mutaxassislarning ish topish imkoniyati va daromad darajasi yuqoriroq bo'lishi kuzatiladi [7].

Ko'p tillilik madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishda ham muhim o'rin tutadi. Har bir til o'zi bilan birga shu xalqning tarixi, qadriyatlari, urf-odatlar va dunyoqarashini ham aks ettiradi. Bir nechta tilni biladigan inson turli xalqlarning madaniyatini chuqurroq anglaydi, ularning fikrlash tarzini tushunishga harakat qiladi hamda boshqa millat vakillariga nisbatan hurmat va bag'rikenglikni shakllantiradi. Bunday insonlar xalqaro konferensiyalar, ta'lim almashinuvi dasturlari va ilmiy loyihalarda faol ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Ko'p tillilik shaxsning kommunikativ kompetensiyasini ham rivojlantiradi. Bir necha tilda muloqot qiladigan inson turli vaziyatlarda suhbatni to'g'ri tashkil etish, fikrini aniq ifodalash va suhbatdoshning madaniy xususiyatlarini hisobga olishni o'rganadi. Natijada u xalqaro hamkorlikda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi, muzokaralar olib borishi va jamoa bilan ishlashda yuqori natijalarga erishishi mumkin.

Bundan tashqari, ko'p tillilik sayohat qilish va yangi mamlakatlarni o'rganishda ham katta qulaylik yaratadi. Chet davlatga borgan inson mahalliy aholi bilan erkin muloqot qilishi, zarur

ma'lumotlarni mustaqil olishi va mahalliy madaniyatni chuqurroq his etishi mumkin. Bu esa nafaqat sayohatni osonlashtiradi, balki shaxsning hayotiy tajribasini ham boyitadi. Ko'p tillilikning yana bir muhim jihati - axborot resurslaridan keng foydalanish imkoniyatidir. Internetdagi ilmiy maqolalar, elektron kutubxonalar, xalqaro yangiliklar, videodarslar va onlayn kurslarning katta qismi ingliz tilida mavjud. Bir nechta tilni biladigan inson turli tillardagi axborotlarni taqqoslab o'rganishi, ishonchli manbalarni tanlashi va bilim doirasini kengaytirishi mumkin. Bu esa zamonaviy axborot jamiyatida muhim ustunlik hisoblanadi.

Shuningdek, ko'p tillilik insonning shaxsiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Yangi tilni o'rganish sabr-toqat, intizom va muntazam mehnatni talab qiladi. Til o'rganish jarayonida inson mustaqil izlanish, muammolarni hal qilish va o'z ustida ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu sifatlar esa nafaqat til o'rganishda, balki hayotning boshqa sohalarida ham muvaffaqiyatga erishishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, ko'p tillilik zamonaviy dunyoda shaxsning intellektual, kasbiy, madaniy va ijtimoiy rivojlanishiga xizmat qiluvchi muhim omildir. U insonning bilim olish imkoniyatlarini kengaytiradi, xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini oshiradi, turli madaniyatlar o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlaydi hamda zamonaviy mehnat bozorida muvaffaqiyat qozonishiga yordam beradi. Shu sababli bugungi kunda ko'p tillilikni rivojlantirish ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda.

Ko'p tillilikning ta'lim va madaniyatdagi o'rnini. Ko'p tillilik bugungi kunda ta'lim tizimini rivojlantirish va madaniyatlararo hamkorlikni mustahkamlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Globallashuv jarayonlari, xalqaro ilmiy hamkorlikning kengayishi hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi natijasida bir nechta tillarni bilish zamonaviy ta'limning ajralmas qismiga aylandi. Ko'plab davlatlarda ta'lim siyosati o'quvchilarning nafaqat ona tilini mukammal egallashiga, balki kamida bitta yoki ikkita xorijiy tilni o'rganishiga ham yo'naltirilgan [8].

Ta'lim jarayonida ko'p tillilik o'quvchilarning bilim olish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytiradi. Bugungi kunda ilmiy maqolalar, elektron kutubxonalar, xalqaro jurnallar va onlayn ta'lim platformalarining katta qismi ingliz tilida faoliyat yuritadi. Shuningdek, rus, nemis, fransuz, xitoy va boshqa tillarda ham ko'plab ilmiy manbalar mavjud. Bir nechta tilni biladigan talaba ushbu manbalardan bevosita foydalanishi, turli ilmiy qarashlarni taqqoslashi va o'z bilimini kengaytirishi mumkin. Bu esa ta'lim sifatini oshirish hamda ilmiy tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ko'p tillilik o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy ta'limning asosiy maqsadlaridan biri faqat nazariy bilim berish emas, balki o'quvchini real hayotda samarali muloqot qila oladigan shaxs sifatida tarbiyalashdir. Xorijiy tillarni o'rganish jarayonida o'quvchilar tinglash, o'qish, yozish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Natijada ular xalqaro konferensiyalar, talabalar almashinuvi dasturlari va ilmiy loyihalarda faol ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

So'nggi yillarda raqamli texnologiyalarning rivojlanishi ko'p tillilikning ta'limdagi ahamiyatini yanada oshirdi. Masofaviy ta'lim platformalari, elektron kutubxonalar, xalqaro webinarlar va onlayn kurslar orqali dunyoning yetakchi universitetlari tomonidan taqdim etilayotgan bilimlardan foydalanish imkoniyati paydo bo'ldi. Biroq ushbu resurslardan samarali foydalanish uchun xorijiy tillarni bilish zarur. Shu sababli ko'plab mamlakatlarda chet tillarini o'qitish ta'lim strategiyasining ustuvor yo'nalishiga aylangan.

Ko'p tillilik madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Til faqat aloqa vositasi emas, balki xalqning tarixi, qadriyatlari, urf-odatlar va dunyoqarashini aks ettiruvchi madaniy hodisadir. Har bir yangi tilni o'rganish orqali inson boshqa xalqning madaniy merosi bilan yaqindan tanishadi. Bu esa turli millat va elatlar o'rtasida o'zaro hurmat, bag'rikenglik va hamkorlikni mustahkamlaydi.

Madaniyatlararo kompetensiyaning rivojlanishi bugungi kunda xalqaro munosabatlar, diplomatiya, turizm va biznes sohalarida muhim omillardan biri hisoblanadi. Turli mamlakatlar vakillari bilan samarali hamkorlik qilish uchun nafaqat ularning tilini, balki madaniy xususiyatlarini ham bilish talab etiladi. Shu nuqtai nazardan ko'p tillilik insonning madaniy moslashuvchanligini oshiradi hamda turli madaniyat vakillari bilan muvaffaqiyatli muloqot qilish imkonini yaratadi.

Ko'p tillilik yosh avlodda bag'rikenglik va tolerantlik kabi fazilatlarni shakllantirishga ham xizmat qiladi. Turli tillarni o'rganish orqali o'quvchilar boshqa xalqlarning urf-odatlar, qadriyatlari va turmush tarzini o'rganadilar. Natijada millatlararo totuvlik va o'zaro hurmat mustahkamlanadi. Ayniqsa, ko'p millatli jamiyatlarda bu omil ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston sharoitida ham ko'p tillilikning ta'lim va madaniyatdagi o'rni tobora ortib bormoqda. So'nggi yillarda maktab, akademik litsey, kollej va oliy ta'lim muassasalarida xorijiy tillarni o'qitish sifati sezilarli darajada yaxshilanmoqda. Xalqaro til sertifikatlariga ega bo'lgan yoshlar soni ortib bormoqda, talabalar xalqaro grantlar va almashinuv dasturlarida faol ishtirok etmoqda. Bu esa mamlakatning xalqaro ta'lim maydonidagi raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, ta'lim tizimida ko'p tillilikni rivojlantirish jarayonida ona tilining mavqeini saqlash ham muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ona tili milliy o'zlikni, tarixiy xotirani va ma'naviy qadriyatlarni saqlab qolishda asosiy vosita hisoblanadi. Shuning uchun xorijiy tillarni o'qitish ona tilining rivojlanishi bilan uyg'un holda olib borilishi zarur. Bunday yondashuv shaxsning har tomonlama rivojlanishiga hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg'unlashuviga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, ko'p tillilik ta'lim sifatini oshirish, ilmiy salohiyatni rivojlantirish, madaniyatlararo muloqotni mustahkamlash va jamiyatning barqaror taraqqiyotini ta'minlashda muhim o'rin egallaydi. Zamonaviy ta'lim tizimida ko'p tillilikni rivojlantirish orqali xalqaro maydonda raqobatbardosh, keng dunyoqarashga ega va turli madaniyat vakillari bilan samarali hamkorlik qila oladigan mutaxassislarni tayyorlash mumkin.

Ko'p tillilikning kamchiliklari. Ko'p tillilik shaxs va jamiyat rivojlanishida muhim o'rin egallashiga qaramay, uning ayrim salbiy jihatlari ham mavjud. Ilmiy adabiyotlarda ko'p tillilikning ayrim qiyinchiliklari til o'rganish jarayoni, muloqot, ta'lim va madaniy muhit bilan bog'liq holda izohlanadi. Mazkur muammolar ko'pincha noto'g'ri tashkil etilgan til ta'limi, tillardan nomutanosib foydalanish yoki ona tiliga yetarlicha e'tibor qaratilmasligi natijasida yuzaga keladi [9].

Ko'p tillilikning eng ko'p uchraydigan muammolaridan biri til interferensiyasi hisoblanadi. Til interferensiyasi - bu bir tilning boshqa tilga ta'siri natijasida talaffuz, grammatika, leksika yoki uslubda xatolarning yuzaga kelishidir. Masalan, xorijiy tilni o'rganayotgan shaxs ona tilidagi grammatik qoidalarni yangi tilga qo'llashi yoki aksincha, xorijiy tilning ayrim xususiyatlarini ona

tilidagi nutqiga ko'chirishi mumkin. Natijada nutqda grammatik va uslubiy xatolar kuzatiladi. Bu holat, ayniqsa, til o'rganishning dastlabki bosqichlarida tez-tez uchraydi.

Yana bir muhim muammo - kod almashinuvi (code-switching) va tillarning aralash qo'llanilishidir. Ikki yoki undan ortiq tilni biladigan insonlar ba'zan bitta gapning o'zida turli tillardagi so'z va iboralarni ishlatadilar. Garchi bu holat ayrim vaziyatlarda tabiiy muloqot vositasi sifatida qaralsa-da, rasmiy nutq va ilmiy uslubda til me'yorlarining buzilishiga olib kelishi mumkin. Ayniqsa, yoshlar nutqida chet tillaridan ortiqcha foydalanish ona tilidagi muqobil so'zlarning iste'moldan chiqishiga sabab bo'lishi ehtimoli mavjud.

Ko'p tillilikning yana bir salbiy tomoni - bir nechta tilni mukammal o'zlashtirish uchun katta vaqt va mehnat talab etilishidir. Tilni o'rganish faqat so'z yodlash bilan cheklanmaydi. Talaffuz, grammatika, tinglab tushunish, yozish va erkin muloqot qilish ko'nikmalarini shakllantirish uzoq muddatli muntazam mashg'ulotlarni talab qiladi. Shu sababli ayrim o'quvchilar bir vaqtning o'zida bir nechta tilni o'rganishda qiyinchiliklarga duch keladilar.

Psixologik nuqtai nazardan ham ayrim murakkabliklar kuzatilishi mumkin. Xususan, yangi tilni o'rganish jarayonida xato qilishdan qo'rqish, erkin gapira olmaslik yoki o'ziga bo'lgan ishonchning pasayishi ayrim o'quvchilarda til o'rganishga bo'lgan motivatsiyani susaytiradi. Agar ta'lim jarayoni to'g'ri tashkil etilmasa yoki o'qitish metodlari o'quvchining yosh va individual xususiyatlariga mos kelmasa, bu holat yanada kuchayishi mumkin.

Ko'p tillilik bilan bog'liq dolzarb masalalardan yana biri - ona tilining mavqeiga ta'siridir. Globallashuv sharoitida xalqaro tillarning keng qo'llanilishi ayrim hollarda milliy tillarning iste'mol doirasini qisqartirishi mumkin. Kundalik hayotda, internet va ommaviy axborot vositalarida xorijiy tillarning ustunligi natijasida ayrim yoshlar ona tilidagi adabiy me'yorlarga kamroq e'tibor qaratishi kuzatiladi. Bu esa milliy tilning boyligi va sofligini saqlash masalasini dolzarb qilib qo'yadi.

Bundan tashqari, dunyoda ayrim kichik tillarning yo'qolib borayotgani ham ko'p tillilik bilan bog'liq muammolardan biridir. Xalqaro miqyosda keng tarqalgan tillarning ta'siri kuchaygani sari ayrim mahalliy tillarda so'zlashuvchilar soni kamayib bormoqda. Tilning yo'qolishi esa nafaqat aloqa vositasining, balki xalqning tarixiy xotirasi, madaniy merosi va milliy o'zligining yo'qolishiga ham olib kelishi mumkin.

Ta'lim tizimida ham ayrim muammolar uchraydi. Xorijiy tillarni sifatli o'qitish uchun malakali pedagoglar, zamonaviy darsliklar, multimedia vositalari va yetarli moliyaviy resurslar talab etiladi. Ushbu shart-sharoitlar barcha hududlarda bir xil darajada mavjud emas. Natijada ta'lim sifati o'rtasida tafovut yuzaga kelishi va ayrim o'quvchilar xorijiy tillarni o'zlashtirishda boshqalarga nisbatan kamroq imkoniyatga ega bo'lishi mumkin.

Shunga qaramay, tilshunos va pedagog olimlarning aksariyati ko'p tillilikning mazkur kamchiliklari uning o'zidan emas, balki uni noto'g'ri tashkil etish va boshqarish bilan bog'liq ekanligini ta'kidlaydilar. Agar ona tiliga yetarli e'tibor qaratilsa, xorijiy tillar bosqichma-bosqich va zamonaviy pedagogik metodlar asosida o'qitilsa, ko'p tillilikning salbiy ta'sirini sezilarli darajada kamaytirish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, ko'p tillilikning ayrim kamchiliklari mavjud bo'lsa-da, ular to'g'ri til siyosati, sifatli ta'lim va muntazam amaliyot orqali bartaraf etilishi mumkin. Muhimi, xorijiy tillarni o'rganish jarayonida ona tilining nufuzi va qadri doimo saqlab qolinishi, barcha tillarga nisbatan hurmat va mas'uliyat bilan yondashilishi zarur.

Ko'p tillilik bilan bog'liq muammolarni bartaraf etish yo'llari. Ko'p tillilikning jamiyat taraqqiyoti va shaxs rivojlanishidagi ijobiy jihatlaridan samarali foydalanish, uning salbiy oqibatlarini kamaytirish uchun ilmiy asoslangan til siyosatini yuritish, zamonaviy ta'lim texnologiyalarini joriy etish hamda ona tilining mavqeini mustahkamlash muhim ahamiyat kasb etadi. Tilshunoslar va pedagoglarning fikriga ko'ra, ko'p tillilik bilan bog'liq muammolarni bartaraf etish faqat ta'lim tizimining vazifasi emas, balki davlat, oila va jamiyatning hamkorligini talab qiladigan murakkab jarayondir [10].

Eng avvalo, har qanday ko'p tilli ta'lim tizimining asosini ona tilini mukammal o'rgatish tashkil etishi lozim. Ona tili insonning tafakkuri, milliy o'zligi va ma'naviy qadriyatlarini shakllantiruvchi asosiy vosita hisoblanadi. Shuning uchun chet tillarini o'rganish ona tilining rivojlanishi hisobiga emas, balki u bilan uyg'un holda amalga oshirilishi zarur. O'quvchilarda avvalo ona tilida ravon o'qish, yozish va fikrni aniq ifodalash ko'nikmalari shakllantirilsa, keyinchalik xorijiy tillarni o'zlashtirish jarayoni ham ancha samarali kechadi.

Til o'qitish metodikasini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish ham muhim vazifalardan biridir. An'anaviy yodlashga asoslangan usullar o'rniga kommunikativ yondashuv, loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Darslarda tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini birgalikda rivojlantirish tilni amaliy jihatdan egallashga yordam beradi.

Ko'p tillilikni rivojlantirishda o'qituvchilarning kasbiy malakasi alohida ahamiyatga ega. Chet tillari o'qituvchilari zamonaviy pedagogik texnologiyalar, baholash mezonlari va raqamli ta'lim vositalarini puxta egallagan bo'lishlari zarur. Malaka oshirish kurslari, xalqaro seminarlar va ilmiy-amaliy konferensiyalarda ishtirok etish o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini oshirishga xizmat qiladi. Malakali pedagoglar o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda samarali ta'lim muhitini yaratishlari mumkin.

Raqamli texnologiyalardan oqilona foydalanish ham ko'p tillilikni rivojlantirishning samarali vositalaridan biridir. Elektron lug'atlar, mobil ilovalar, onlayn kurslar, virtual kutubxonalar va sun'iy intellekt asosidagi ta'lim platformalari til o'rganish jarayonini yanada qulay va qiziqarli qiladi. Biroq internetdagi ma'lumotlardan foydalanishda ishonchli manbalarni tanlash, ilmiy va rasmiy resurslarga tayanish muhim hisoblanadi.

Oilaviy muhiti ham ko'p tillilikning muvaffaqiyatli shakllanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Ota-onalar farzandlarida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishlari, ona tilidagi badiiy va ilmiy adabiyotlarni mutolaa qilishga rag'batlantirishlari lozim. Shu bilan birga, xorijiy tillarni o'rganishga ijobiy munosabatni shakllantirish, bolalarning yoshiga mos kitoblar, multfilmlar va ta'limiy materiallardan foydalanish ularning til ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Davlat tomonidan olib borilayotgan til siyosati ham ko'p tillilikning samarali rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Xorijiy tillarni o'qitishni qo'llab-quvvatlash bilan bir qatorda davlat tilining nufuzini mustahkamlash, ilmiy va badiiy adabiyotlarni ona tilida rivojlantirish, sifatli darsliklar yaratish ham zarur. Milliy va xalqaro tillar o'rtasidagi muvozanatni saqlash til siyosatining asosiy tamoyillaridan biri bo'lishi kerak.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, ko'p tillilikni muvaffaqiyatli rivojlantirayotgan davlatlarda ona tili, davlat tili va xorijiy tillarni o'qitish o'zaro uyg'un holda tashkil etilgan. Bunday yondashuv nafaqat til kompetensiyasini rivojlantiradi, balki fuqarolarning milliy o'zligini saqlagan

holda xalqaro maydonda faol ishtirok etishiga ham imkon yaratadi. Shu sababli ilg'or xorijiy tajribalarni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Shuningdek, ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish va tilshunoslik sohasidagi innovatsion yondashuvlarni qo'llab-quvvatlash ham muhimdir. Oliy ta'lim muassasalari va ilmiy markazlarda ko'p tillilikning psixologik, pedagogik va sotsiologiyistik jihatlarini chuqur o'rganish, yangi metodik tavsiyalar ishlab chiqish hamda ularni amaliyotga tatbiq etish ta'lim sifatini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, ko'p tillilik bilan bog'liq muammolarni bartaraf etish kompleks yondashuvni talab etadi. Ona tilining mavqeini mustahkamlash, xorijiy tillarni zamonaviy metodlar asosida o'qitish, malakali pedagoglarni tayyorlash, raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish va xalqaro tajribani o'rganish orqali ko'p tillilikning ijobiy jihatlarini yanada kuchaytirish mumkin. Bunday yondashuv shaxsning har tomonlama rivojlanishiga, ta'lim sifatining oshishiga va jamiyatning barqaror taraqqiyotiga xizmat qiladi.

Xulosa. Zamonaviy dunyoda ko'p tillilik nafaqat tilshunoslikning, balki pedagogika, psixologiya, sotsiologiya va madaniyatshunoslik fanlarining ham muhim tadqiqot obyektiga aylangan. Globallashuv, xalqaro hamkorlikning kengayishi va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida bir nechta tillarni bilish shaxsning intellektual, kasbiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu bois ko'p tillilikni rivojlantirish ko'plab davlatlarning ta'lim siyosatida ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Maqolada olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, ko'p tillilik insonning bilish jarayonlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bir nechta tilni biladigan shaxsning xotirasi, analitik fikrlashi, muammolarni hal qilish qobiliyati va kommunikativ kompetensiyasi yuqori darajada rivojlanadi. Bundan tashqari, ko'p tillilik xalqaro ta'lim dasturlarida ishtirok etish, xorijiy ilmiy manbalardan foydalanish, mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lish hamda turli madaniyat vakillari bilan samarali hamkorlik qilish imkoniyatini yaratadi. Ayniqsa, zamonaviy axborot makonida xorijiy tillarni bilish ilmiy va kasbiy faoliyatning ajralmas qismiga aylanib bormoqda.

Shu bilan birga, ko'p tillilik ayrim muammolarni ham yuzaga keltirishi mumkin. Til interferensiyasi, kod almashinuvi, ona tili mavqeining pasayishi, kichik tillarning yo'qolish xavfi va til o'rganish jarayonidagi psixologik qiyinchiliklar shular jumlasidandir. Biroq ushbu muammolar ko'p tillilikning o'zidan emas, balki uni noto'g'ri tashkil etish, ta'lim metodlarining yetarli darajada samarali emasligi yoki ona tiliga e'tiborning sustligi bilan bog'liq ekanligi ilmiy tadqiqotlarda qayd etilgan.

Ko'p tillilikning ijobiy jihatlaridan samarali foydalanish uchun ona tilining mavqeini mustahkamlash, xorijiy tillarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida o'qitish, malakali pedagog kadrlarni tayyorlash hamda raqamli ta'lim vositalaridan keng foydalanish zarur. Shuningdek, xalqaro tajribalarni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish va ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish ko'p tillilikni rivojlantirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Xulosa qilib aytganda, ko'p tillilik zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim omili bo'lib, u insonning shaxsiy, kasbiy va ilmiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Til siyosati ilmiy asosda tashkil etilgan, ona tili va xorijiy tillar o'rtasida muvozanat saqlangan taqdirdagina ko'p tillilik jamiyatning barqaror rivojlanishiga, millatlararo hamkorlikning mustahkamlanishiga va ta'lim sifatining yuksalishiga munosib hissa qo'shadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining xorijiy tillarni o'rganishni rivojlantirishga oid qaror va farmonlari. – Toshkent.
3. Baker C. Foundations of Bilingual Education and Bilingualism. 6th ed. – Bristol: Multilingual Matters, 2021.
4. Crystal D. Language Death. – Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
5. Crystal D. English as a Global Language. 2nd ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
6. Cummins J. Language, Power and Pedagogy: Bilingual Children in the Crossfire. – Clevedon: Multilingual Matters, 2000.
7. Grosjean F. Bilingual: Life and Reality. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 2010.
8. UNESCO. Global Education Monitoring Report. – Paris: UNESCO Publishing.
9. UNESCO. Education in a Multilingual World. – Paris: UNESCO, 2003.
10. Cenoz J. Towards Multilingual Education. – Bristol: Multilingual Matters, 2009.
11. Wei Li. The Bilingualism Reader. 3rd ed. – London: Routledge, 2018.
12. Cook V. Second Language Learning and Language Teaching. 5th ed. – London: Routledge, 2016.
13. Lightbown P. M., Spada N. How Languages are Learned. 5th ed. – Oxford: Oxford University Press, 2021.
14. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. 3rd ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
15. Ellis R. Understanding Second Language Acquisition. 2nd ed. – Oxford: Oxford University Press, 2015.